

KULTURA I MEDIJI

UTJECAJ TEHNOLOŠKOG NAPRETKA I DRUŠTVENIH MREŽA NA INTERPERSONALNU KOMUNIKACIJU

Sanjin Handžar*✉, Ajla Batlak**

Sažetak

Cilj ovog rada bio je da se istraži na koji način i u kojoj mjeri tehnološki napredak i novi komunikacijski obrasci utječu na svakodnevnu interpersonalnu komunikaciju i u konačnici na desocijalizaciju individue i društva u cjelini. U empirijskom dijelu rada cilj je bio da verifikujemo pretpostavke iz metodološkog okvira na bosanskohercegovačkim korisnicima savremenih informaciono-komunikacijskih tehnologija i interneta, u svrhu čega je realizirano anketno istraživanje na uzorku od 402 ispitanika. Rezultati istraživanja potvrdili su hipoteze na kojima se ovaj rad temeljio, tako da se može zaključiti da je upotreba informaciono-komunikacijskih tehnologija i društvenih mreža u korelaciji sa smanjenom kvalitetom interpersonalne komunikacije i desocijalizacijom pojedinca, odnosno društva.

Ključne riječi: *tehnologija, društvene mreže, interpersonalna komunikacija*

UVOD

Bez sumnje da je današnje doba, doba novih medija i novog komunikacijskog konteksta koji sve više poprima konture mrežnog sistema u kojem se uočava bipolarnost komunikacijskog procesa. S jedne strane, elektronski posredovan sistem otvorio je vrata „globalnog sela“ omogućavajući ekraniziranu povezanost svih (koji imaju baznu osnovu – odgovarajući uređaj i pristup mreži, ali i nužnu razinu informacijske pismenosti) sa svima i pristup umreženim sadržajima i zbivanjima diljem planete; s druge strane, mrežom oivičen prostor zapravo ograničava društvenost ljudske zajednice i kulture u onom fundamentalnom, civilizacijskom i komunikacijskom smislu i zatvara ih u okvire određene mrežom. Pojam interaktivne, dijalogizirane društvenosti u realitetu društvenih zajednica i njihovih ovovremenskih

---

* Husrefa Čišića 1, Mostar 88000, Bosna i Hercegovina

** Faladžića 2, Mostar 88000, Bosna i Hercegovina

✉ e-mail: sanjinhandzar@gmail.com

odrednica je potisnut u elektronski posredovanu simulaciju stvarnog i mogućeg. Realitet obitavanja današnjeg čovjeka je takvim njegovim pozicioniranjem u okvire mrežne komunikacije sve više stran, hermetiziran, oskudan u ukupnosti čovjekove društvenosti – one individualne (misaone, afektivne, voljne – djelujuće) i one kolektivne (pripadajuće i integrativne unutar društvenih zajednica koja implicira odgovornost prema zajedništvu). Stoga se i sama odrednica mreže kao društvene čini dehumaniziranom i diskomunikativnom.

Apsurdno je da posredstvom mašinske obrade komunikacijskog toka očekujemo više izražaja naših osobnosti, misli i emocija, negoli u izravnom, humanijem odnosu prema samom sebi i drugima. Ono što elektronski posredovana komunikacija svakako čini lakšim je iluzija sopstvenosti koju nudi posredstvom ekranizacije naših misli i želja, vrlo često pretočena u ono što bismo željeli, a nemamo, što nismo, a priželjkujemo da budemo. Nuspojave elektronske komunikacije su simboli umjesto misli pretočenih u jasan stav i konkretiziranu volju, simulirani identiteti umjesto realiteta osobnosti svake jedinice te aluzije i iluzije umjesto ekspresije. Masovna upotreba visokotehnologiziranih uređaja nameće (ne nudi!) elektronski posredovanu komunikaciju koja osiromašuje neposrednost ljudskih kontakata i odnosa, reducira ih na niz mehaničkih radnji, osiromašene vrijednosne odrednice (smisla i značenja) poruke te sklad misli i jezika svodi na znakovne posrednike. Odgovorno koristiti nove tehnologije znači imati svijest o tome za što bi nam mogle poslužiti kako bismo unaprijedili, podržali i ojačali realitet našeg bivanja i djelovanja u interaktivnosti ljudskih odnosa, a ne nas otuđili jedne od drugih, izolirali unutar našeg sopstva kao i našeg okruženja te nas pasivizirali i pretvorili u nijeme recipijente i konzumente već odabranog/plasiranog, a ne samosvojno i u zajedništvu djelovanja otkrivenom, stvaranom i spoznanom.

Ukoliko današnji čovjek nema jasno izraženu i stabilnu osnovu odgovornog odnosa spram sopstvene pozicije u društvu, koje je de facto društvo novih tehnologija i onog što te visoke tehnologije i elektronički posredovana komunikacija nude posredstvom mnoštva tehničkih uređaja, opstojnost njegove društvenosti, kako pojedinačne (ličnost) tako i kolektivne (zajedništvo) bit će ugrožena. Stoga je potrebno odgovorno koristiti obilje mogućnosti elektronički posredovane stvarnosti i komunikacije, te održavati moć selekcije pri pristupu mrežnim prostranstvima i sadržajima. To znači znati procijeniti što je dobro a što ne, što može biti korisno u opsegu našeg življenja i djelovanja, razumijevati, a ne konzumirati, sumnjati i propitivati, tragati za novim znanjima na bazi postojećih i u svemu tome i dalje očuvati moć neposredne komunikacije i kontakta među ljudima. Ujedno, time bi se i održala en face neposrednost ljudskog zajedništva, što pak implicira izvjesniji i sigurniji zalag za opstojnost humanije komunikacije među pripadnicima današnje

ljudske zajednice u cjelini koja, čini se, ponajviše oskudijeva u onom što joj je u korijenima: ljudskosti.

TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Interpersonalna komunikacija

Temeljna potreba čovjeka, oličena u njegovoj prirodi društvenog bića, je komunikacija. Proces komuniciranja, pak, podrazumijeva uspostavljanje društvenih interakcija unutar kojih je čovjeku pružena mogućnost da iznese svoje ideje, stavove, potrebe, misli i emocije. Komunikacija je neophodna za međusobno razumijevanje i od njene kvalitete ovisi i kvaliteta socijalnih odnosa. Poimanje komunikacije mijenjalo se kroz vrijeme i kroz okvire različitih teorijskih pristupa. Unutar komunikološkog pristupa komunikacija je ključni faktor za ostvarivanje socio-emocionalne klime za realizaciju komunikacijskih procesa. Ovakvo shvaćanje komunikacije implicira dvije činjenice: da je komunikacija esencijalna za uspostavljanje odnosa unutar zajednica u svrhu ostvarivanja zajedničkih društvenih potreba; komunikacija je neophodna za prevazilaženje prepreka na putu uspostavljanja efikasnih socijalnih odnosa. Na kvalitetu i uspješnost komunikacijskih procesa utječu mnogobrojni faktori, poput emocionalnih i situacionih, iz čega proizilazi da je komunikacija složena psihosocijalna pojava u kojoj učesnici komunikacijskih procesa spoznaju činjenice o samima sebi.

Interpersonalna komunikacija je najrasprostranjeniji i elementarni oblik međuljudske komunikacije. U činjenici da je čovjek društveno biće ogleda se njegova svakodnevna potreba za interpersonalnom komunikacijom. Upravo je ta čovjekova potreba uslovlila zastupljenost interpersonalnog oblika komunikacije. Osnovno obilježje interpersonalne komunikacije je interaktivnost, odnosno međusobna razmjena poruka uz neposrednu povratnu vezu. Poruke se razmjenjuju posrednim ili neposrednim kanalima između komunikatora i recepijenata. Interpersonalni komunikacijski procesi se odvijaju u ambijentu u kojem je akterima omogućeno da ostvare taktilnu komunikaciju. Ovaj vid komunikacije za cilj ima modifikaciju stavova i mišljenja kako bi se postigla određena komunikacijska svrha. Evidentno je da je interpersonalna komunikacija sveprisutna i esencijalna za ljudsku egzistenciju.

Društvene mreže i nove socijalno-komunikacijske forme

Pojava računala, interneta i društvenih mreža omogućila je stvaranje takozvanih virtualnih zajednica kao i novih socijalno-komunikacijskih formi. Upravo te virtualne zajednice uslovlile su nastanak novih komunikacijskih praksi koje su donijele promjene u međuljudskim odnosima, tehnologijama pisanja i čitanja, pa i kulture općenito. Karakteristike ovih zajednica, poput minimalne interaktivnosti,

masovne distribucije informacija i uklanjanja prostornih prepreka za vrlo kratko vrijeme učinile su da virtualne komunikacijske platforme postanu vrlo popularne i nezaobilazne u svakodnevnom komuniciranju. Kompresija vremena i prostora omogućava da se održava veliki broj veza na daljinu, uključujući i bliske veze, ali zato postaje sve teže organizovati susrete uživo (Larsen, Urry i Axhausen, 2006, str. 90).

Međutim, pojedini autori upozoravaju na ustupanje subjektivnosti, društvenosti i značenja pukom tehnološkom razmjenjivanju informacija, odnosno o ustupanju realnosti simultanome svijetu (Baudrillard, 1991, str. 11). Napredak tehnologije i kompjuterizacija društva nije pridonijela samo stvaranju novih komunikacijskih formi nego je redefinirala i postojeće. Ključnu ulogu u modifikaciji socijalnih i komunikacionih formi odigrale su društvene mreže. One su premostile prostorna i vremenska ograničenja, čime su socijalne interakcije iz lokalnih premještene u globalne prostorne dimenzije. Internet je, kao društveni fenomen, najveći utjecaj imao upravo na samu srž društvenosti – na komunikaciju. Nove forme socijalno-komunikacijskih odnosa su sve više orijentisane na individu što uzrokuje odvajanje pojedinca iz grupe i u krajnosti individualizaciju društvenih formi. Centralizacijom ličnosti omogućeno je pojedincu da kroz virtualne komunikacijske platforme gradi svoj identitet i da zadovoljava mnogobrojne lične, kao i društvene potrebe. Ova centralizacija nije proizvod emancipacije ili slobodnog izbora najvećeg broja ljudi već je neumitna sudbina kojoj se sve teže može umaći (Petrović, 2012, str. 36).

Očigledno je da mrežne zajednice preuzimaju primat od prostornih zajednica i da one postaju primarna forma organizovanja društvenih zajednica, a da se komunikacija unutar tih novih društvenih formi odvija na globalnom nivou, „brišući” vremensku i prostornu dimenziju. Ovakve zajednice sve više se individualiziraju i tako gube ključni faktor koji čini esenciju zajednica, a to je zajedništvo.

Razvoj savremenih tehnološko-komunikacionih sredstava

Tehnologija je danas jedna od najčešće upotrebljivanih riječi i to kako u naučnoj literaturi, tako i u običnom govoru. Skoro da nema aktivnosti u kojoj nije prisutna tehnologija. Tehnologija predstavlja odnos čovjeka prema prirodi i društvu i napore koje on čini u cilju zadovoljavanja svojih potreba. Razvoj tehnologije je razvoj čovjeka, a ovim interakcijskim odnosom se razvijaju civilizacije. Značaj tehnologije za razvoj društva je nemjerljiv. Čovjek, djelujući na prirodu i društvo, razvija tehnologiju zavisno od svojih potreba i ciljeva društva. Prema tome, nije tehnologija neka natprirodna i nekontrolisana sila izvan čovjekovog domašaja, već čovjek svojim aktivnim odnosom prema prirodi i društvu razvija tehnologiju podređenu sopstvenim potrebama. Imajući u vidu da je tehnologija danas veoma rasprostranjena, značajna i zastupljena u svim aktivnostima kojima se čovjek bavi,

različiti autori različito definišu i objašnjavaju pojam tehnologije. Ipak, polazeći od cilja ovog rada, prednost dajemo sljedećim definicijama: Tehnologiju određujemo kao skup tehnika i metoda koje proširuju mogućnost ljudskog djelovanja i pomažu njegovom upravljanju društvenim procesima, a proizvod su naučnih rješenja, ili drugačije rečeno - tehnologija se može odrediti kao skup programa, putem koga se realizuju ljudske potrebe. Program je tada skup aktivnosti koje vode ostvarenju nekog cilja, a pod aktivnostima se podrazumijeva interakcija subjekata i objekata (Stojanović, 1980, str. 25).

Savremena tehnološko-komunikaciona sredstva koja su u posljednje dvije decenije značajno utjecala na interpersonalnu komunikaciju i omogućila razvoj novih socio-komunikacionih formi su mobilnih uređaja i, naravno, internet. Mobilni uređaji prvenstveno su doveli do ukidanja prostornog ograničenja komunikacije, a daljnjim razvojem i integracijom sa internetom i njegovim mogućnostima, ni internet više nije ograničen fizičkim prostorom kada je komunikacija u pitanju. Upotreba interneta i komunikacijskih formi cyber prostranstava na mobilnim uređajima omogućili su osjećaj konstantne povezanosti učesnika interpersonalnih interakcija. Govoreći o negativnim karakteristikama korištenja mobilnih uređaja važno je navesti da njihovi korisnici često ne znaju razgraničiti popunjavanje slobodnog od utjecaja upotrebe mobilnih uređaja na njihovo produktivno vrijeme. Drugo negativno obilježje je osjećaj i pritisak konstantne dostupnosti koji uklanja granice između intimnog i javnog.

Da će ova komunikaciona tehnologija imati dalekosežnije posljedice po održavanje interpersonalnih odnosa od njenih prethodnika telegrafa i fiksnog telefona tvrdi autor Petrović koji navodi tri karakteristike mobilnih uređaja koje su zaslužne za to: „Prva je, naravno, njihova mobilnost čime se jednom zauvijek raskidaju veze između prostora i samog čina interakcije. Druga je njihova potpuna personalizacija, odnosno vezanost samo za direktne subjekte interakcije, čime se komunikacija dodatno individualizuje. Treća karakteristika se ogleda u mogućnosti odložene i simultane interakcije putem tekstualnih poruka što dodatno ubrzava, ali i osiromašuje komunikaciju. Ove tri karakteristike čine da je savremeni čovjek bolje nego ikada povezan sa svojom personalnom mrežom ali i da je priroda ove povezanosti sve više instrumentalnog karaktera“ (Petrović, 2012, str. 47).

Internet danas nije više privilegovan način komunikacije koji zahtijeva posebna znanja i vještine, i daleko je od svoje prvobitne forme i uloge koju su mu namijenili mladi entuzijasti. Ipak, oni su stvorili put na kojem će milioni drugih ljudi usmjeravati internet u onim pravcima u kojima će njegova primjena otvoriti nove mogućnosti, ali i nove društvene dileme. Razvoj interneta je ključni faktor u personalizaciji i permanentnosti komunikacionog procesa koji će se implementirati kroz pojavu društvenih mreža. Posljedica ovog održavanja širokih personalnih mreža

proizvodi kvantitet, a ne kvalitet socijalnih interakcija i u konačnici mreže utječu i na kvalitet interpersonalnih odnosa.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovoga rada je utjecaj tehnološkog napretka i novih oblika komunikacije na desocijalizaciju društva u komunikološkom smislu, odnosno na interpersonalnu komunikaciju u njenom klasičnom obliku.

Cilj istraživanja

Cilj ovoga rada je da se istraži na koji način i u kojoj mjeri savremene informaciono-komunikacione tehnologije i novi oblici komunikacije–društvene mreže, paradoksalno njihovom nazivu, utječu na društvenu izolovanost pojedinca i ima li tehnologija toliku moć da remodifikuje čovjekovu prirodu nudeći nam supstitutivne forme društvenog života i komunikacijskih interakcija.

Hipoteze istraživanja

Hipoteza 1: Novi oblici komuniciranja (društvene mreže) dovode do desocijalizacije individue, ali i cjelokupnog društva, ovisnosti o virtualnoj komunikaciji i novog oblika socijalizacije, kao i do sve manjeg upražnjavanja klasičnog oblika interpersonalne komunikacije.

Hipoteza 2: Povećana upotreba interneta i društvenih mreža može dovesti do socijalne izolacije.

Hipoteza 3: Društvene mreže postaju sve dominantniji obrazac komunikacijskih i društvenih interakcija. Mobilni uređaji igraju ulogu u strukturalnoj izgradnji identiteta njihovih korisnika.

Hipoteza 4: Društvene mreže i internet omogućavaju korisnicima osjećaj pripadnosti i konstantne povezanosti.

Hipoteza 5: Društvene mreže omogućavaju korisnicima znatno veći stepen individualizacije, pristupačnosti i permanentnosti komunikacije.

Hipoteza 6: Online interpersonalna komunikacija nije supstitut za interpersonalnu komunikaciju u njenom klasičnom obliku (face to face).

Zadaci istraživanja

Na osnovu postavljenih ciljeva istraživanja proizilaze zadaci i njihovo ostvarivanje:

- ispitati utjecaj tehnologije i novih medija na klasični oblik interpersonalne komunikacije;
- ispitati intenzitet korištenja novih medija u svakodnevnoj komunikaciji;
- sistemski i koherentno istražiti povezanost komunikacije i tehnologije;
- ispitati da li tehnička okolina za čovjeka postaje „druga priroda”, odnosno stepen ovisnosti čovjeka o novim komunikacijskim kanalima;
- ispitati da li karakteristike novih komunikacijskih kanala utječu na preoblikovanje karakteristika društva i načina komuniciranja;
- da li virtualno komunikacijsko okruženje može zamijeniti stvarnost realnog komunikacijskog okruženja – da li razvoj Interneta prati općenita virtualizacija društva i komunikacijskih procesa.

Uzorak i populacija

Istraživanje je realizirano na uzorku od 402 ispitanika starosne dobi do 50 godina. Uzorak čini 208 osoba muškog spola (51,7%) i 194 osobe ženskog spola (48,2%).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

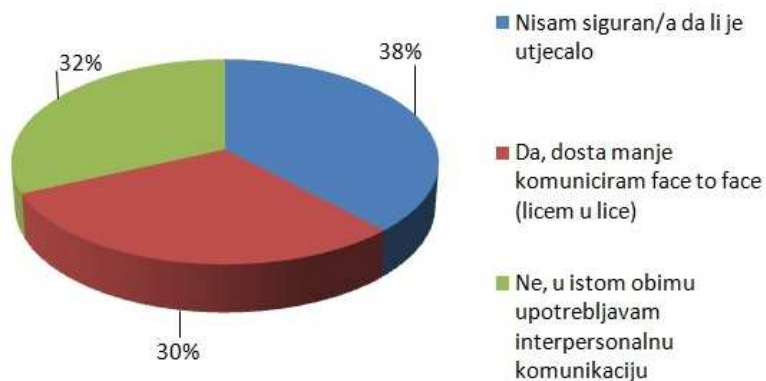
Istraživanje je pokazalo da tehnološki razvoj i novi oblici komuniciranja direktno utječu na kvalitetu čovjekovog života, a preduslov očuvanja kvaliteta življenja ovisi o savladavanju novih navika i vještina korištenja savremenih kanala komunikacije i informisanja.

Da tehnološki posredovana komunikacija nepovoljno utječe na kvalitet svakodnevne interpersonalne komunikacije potvrdili su odgovori ispitanika anketnog upitnika, pa tako čak 38% ispitanih osoba tvrdi da dosta manje komuniciraju sa ljudima u realnom, a sve više u virtualnom okruženju.

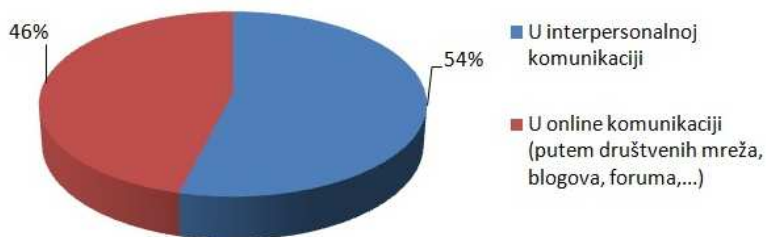
Društveni mediji su prvi tehnološki medij putem kojeg se uspostavljaju masovne i spontane društvene interakcije. Upravo u tim online odnosima u kojima je minimiziran pojavni utjecaj autoriteta ljudi se osjećaju opušteniji, manje sputano i otvorenije se izražavaju. Vjerovatno su gore navedene činjenice jedan od razloga zbog kojeg čak nešto više od jedne polovine korisnika interneta koje smo anketirali (54%) tvrdi da im je lakše emocionalno se izraziti u online komunikaciji. Ispitanici koji su tvrdili suprotno su u nešto manjem broju (46%) i svoje stavove i osjećaje radije iskazuju u interpersonalnoj komunikaciji.

Da pojava interneta i društvenih mreža ugrožava interpersonalne odnose govori i podatak da čak 38% ispitanika, otkako su kreirali nalog na nekoj od socijalnih mreža u manjoj mjeri upražnjava susrete uživo sa ljudima iz svog okruženja. Na

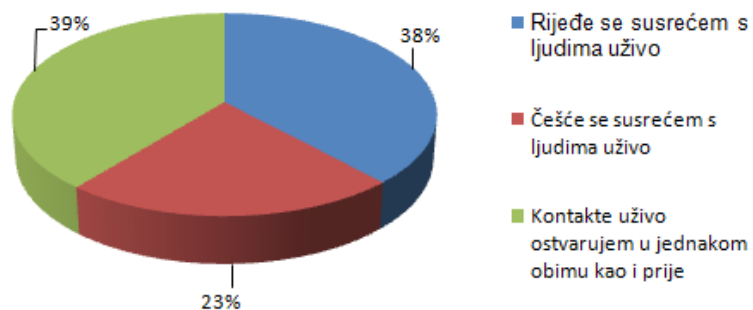
39% ispitanika ova pojava nije imala utjecaj, a kod 22,8% anketiranih interpersonalni odnosi su se poboljšali.

Grafikon 1. Utjecaj društvenih mreža na interpersonalnu komunikaciju
(Izvor: Vlastito istraživanje)

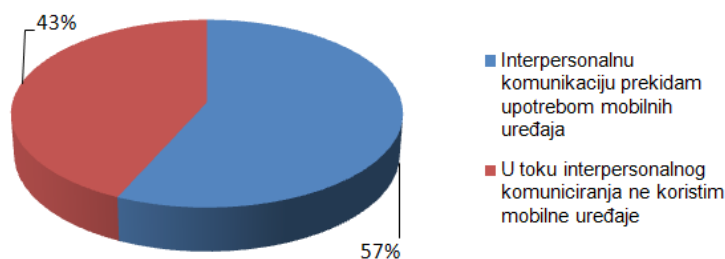

Grafikon 2. Utjecaj društvenih mreža na emocionalno izražavanje
(Izvor: Vlastito istraživanje)

Grafikon 3. Utjecaj društvenih mreža na interpersonalne odnose
(Izvor: Vlastito istraživanje)

Upotreba mobilnih uređaja također može jednako i ugroziti i oslabiti interpersonalne odnose. Zbog osjećaj stalne dostupnosti i zbog želje da su uvijek u toku sa događanjima, kao i zbog osjećaja povezanosti, mnogi ljudi imaju snažnu potrebu za korištenjem mobilnih uređaja u toku face to face susreta. U skladu s takvim shvaćanjem mobilnih uređaja istražili smo stepen indiferentnosti naših ispitanika prema korištenju mobilnih uređaja na uštrb kvalitete interpersonalne komunikacije. Ovdje dominiraju ispitanici koji interpersonalno komuniciranje narušavaju čestom upotrebom mobilnih uređaja (57%). S druge strane, 43% ispitanika ne prakticira upotrebu mobilnih uređaja u toku interpersonalne komunikacije.

Grafikon 4. Utjecaj tehnološko-komunikacionih sredstava na interpersonalnu komunikaciju
(Izvor: Vlastito istraživanje)

ZAKLJUČAK

Savremene tehnologije i mediji novog doba svojim pogodnostima u komunikološkom aspektu nametnuli su se kao nezaobilazna potreba savremenog čovjeka. U tom kontekstu, savremeno komunikacijsko okruženje nezamislivo je bez tehnološke podržanosti koja utječe na formiranje potpuno drugačijeg sistema individualnih i kolektivnih vrijednosti. Evidentno je da tehnološki razvoj i novi oblici komuniciranja direktno utječu na kvalitetu čovjekovog života, a preduslov očuvanja kvaliteta življenja ovisi o savladavanju novih navika i vještina korištenja savremenih kanala komunikacije i informisanja. Virtuelna stvarnost koja je omeđena imaginarnim granicama i vještačkim prostranstvima i vrijednostima utječe na rekonstrukciju kulturnih, individualnih, kao i društvenih identiteta. Zahvaljujući razvoju tehnologije i interneta uslijedila je integracija medija, a društvo digitalne ere na globalnom nivou sve više usvaja nove oblike i forme komunikacije koje brišu vremenske i geografske distance zbog kojih moramo žrtvovati socijalnu interakciju kakvu danas poznajemo i koja će možda u krajnjem slučaju pojedinca dovesti do osamljivanja, a društvo do desocijalizacije. Samim tim se i društvena priroda čovjeka neminovno

nalazi pred izazovima 'tehnologizacije', dehumaniziranosti i otuđenja od onog što je esencija njegovog bića, najprije saznanost i stvaranje, kao i empatija.

Ukoliko današnji čovjek nema jasno izraženu i stabilnu osnovu odgovornog odnosa spram sopstvene pozicije u društvu, koje je de facto društvo novih tehnologija i onog što te visoke tehnologije i elektronički posredovana komunikacija nude posredstvom mnoštva tehničkih uređaja, opstojnost njegove društvenosti, kako pojedinačne (ličnost) tako i kolektivne (zajedništvo), bit će ugrožena. Stoga je potrebno odgovorno koristiti obilje mogućnosti elektronički posredovane stvarnosti i komunikacije, te održavati moć selekcije prilikom pristupa 'mrežnim prostranstvima' i sadržajima. To znači znati (pr)ocijeniti šta je dobro, a šta ne, što može biti korisno u opsegu našeg življenja i djelovanja, razumijevati, a ne konzumirati, sumnjati i propitivati, tragati za novim znanjima na bazi postojećih i u svemu tome i dalje (o)čuvati moć neposredne komunikacije i kontakta među ljudima. Manje je razgovora, a više govora; manje se sluša i promatra, a više vidi i čuje. Ukratko, zaglušujuća 'buka' disonantnih tonova i 'blještavilo' ekraniziranih motiva zamijenili su punoću dijalogizirane tišine i čistoću realnih prizora.

Elektronički posredovana komunikacija ima prednosti brze, učinkovite i lahke dostupnosti ljudi u različitim dijelovima svijeta i vremenskih zona kako bi se razmijenile poruke određenih značenja i značaja za različite ljudske relacije i pospješio kontakt, a sve u cilju izvornog, neposrednog odnosa i povezanosti među ljudima iz različitih potreba i ciljeva – onih iz privatnog života, poslovnih, kulturnih i sl. Ako je kao takvu koristimo, očuvat ćemo šansu pospješivanja i jačanja neposrednosti ljudskih relacija. Ukoliko je tretiramo kao 'surogat' realiteta i neposrednosti ljudske komunikacije, tad preuzimamo rizik od dehumanizacije sebe i bogatstva naših relacija i kontakata u kontekstu naše društvenosti u cjelini.

LITERATURA

- Aronson, E., Wilson, T. D. i Akter, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate d.o.o.
- Bal, F. (1997). *Moć medija*. Beograd: Clio.
- Baudrillard, J. (1991). *Simulacija i zbilja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Blackburn, S. (1999). *Oksfordski filozofski rečnik*. Novi Sad: Svetovi.
- Bodrožić, D. (1978). *Tehnološki sistemi*. Beograd: PFV.
- Boyd, D., Ellison, N. (2007). Social Network Sites: Definition, History, and Scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13 (1), 210–230.
- Herman, E. S. i Mekčesni, R.V. (2004). *Globalni mediji*. Beograd: Clio.
- Krejc, R. (2010). *Onlajn novinarstvo*. Beograd: Clio.

- Larsen, J., Urry, J. i Axhausen K.W. (2006). *Mobilities, networks, geographies*. Farnham: Ashgate.
- Lorimer, R. (1998). *Masovne komunikacije*. Beograd: Clio.
- Plenković, M. (1993). *Komunikologija masovnih medija*. Zagreb: Barbat.
- Reardon, K. K. (1998). *Interpersonalna komunikacija — gdje se misli susreću*. Zagreb: Alinea.
- Rot, N. (1989). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Petrović, D. (2012). *Novi oblici društvenog umrežavanja*. <https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:6169/b>
- Stojanović, R. (1980). *Upravljanje razvojem u samoupravnom društvu*. Beograd: Savremena administracija.
- Tomić, Z. (2007). *Komunikacija i javnost*, Beograd: Čigoja štampa.
- Wood, A. F. i Smith, M. J. (2005). *Online Communication: Linking Technology, Identity and Culture*. London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zvonarević, M. (1989). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Žanko, N. (1991). *Međuljudski odnosi i komunikacije*. Zagreb: TA.

INFLUENCE OF TEHNOLOGICAL PROGRESS AND SOCIAL NETWORKS ON INTERPERSONAL COMMUNIACATION

Abstract

The aim of this study was to explore how and to what extent technological advancements and new communication patterns affect the everyday interpersonal communication and ultimately on desocialization of an individual and society in general. In the empirical part of the paper the aim was to verify the assumptions of the methodological framework on the Bosnian and Herzegovinian beneficiaries of modern information and communication technologies and the Internet, for which purpose survey on a sample of 402 respondents was realized. Research results confirmed the hypothesis on which this work was based, so it can be concluded that use of information and communication technologies and social networks is correlated with reduced quality of interpersonal communication and desocialization of the individual or society.

Key words: *technology, social networks, interpersonal communication*